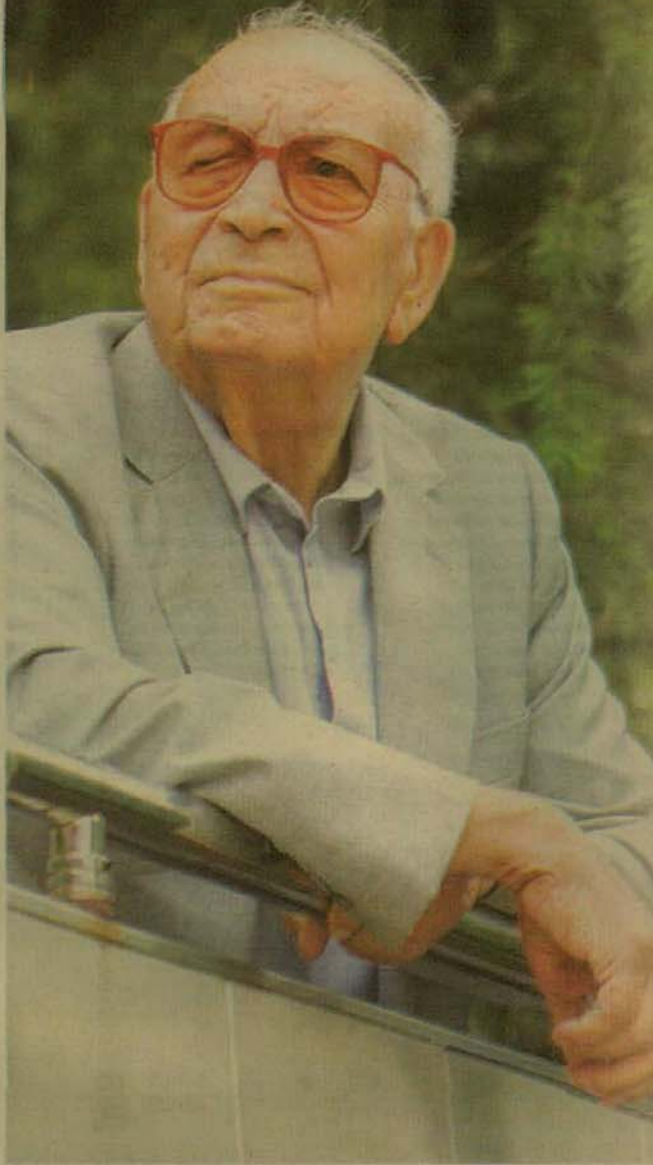

Bembeyaz kapkara

ONUR AKYIL

Yer Demir Gök Bakır adından da anlaşılacağı üzere bir çıkışsızlığın romanıdır; bu çıkışsızlık öyledir ki aslında varoluşçu bir feryada, bir bunalıma dönüşür romanda

'Uyarılama' sözcüğünün tınısı kulağa, kaybolmuş, eksilmiş bir şeyleri çağırıyor gibi düşse de söz konusu sayfalardan perdeler geçiş olduğunda, bu durum kendi kendini ortadan kaldırıyor çoğu zaman. Anlaşılan o ki bir düşe ortak olmanın gerekli koşulları sağlanabiliyor; okur kendini yakın hissettiği ya da içinde kaybolduğu metin için onu yeniden var etmek adına harekete geçiyor. Belki de bütün meseleye bu perdeden bakmak lazım her şeyden öte. Kısacası 'roman çok iyiydi, filme de alındı'nın ötesinde bir şeyler aramak lazım. Bazen, nadiren de olsa, roman kötü film iyi, öykü kısa film uzun, roman iyi film kötü olabiliyor ne de olsa. Oysa yönetmenin, önce bir okur olarak yönetmenin, neden bu işe kalkıştığını anlamak lazım belki de. Bunun nedeni yalnızca 'beğeni' olmasa gerek.

Sinemanın aradığı şeyin görsellik olduğunun altını çizmek lazım burada; bunu bilmeyen kimse yok. Bu demek oluyor ki, eğer filme yönelecekse bir roman her şeyden çok zihninizde fotoğraflar oluşturmali. İşte önce okur olarak yönetmen muhtemelen olay örgüsü aksak da olsa, karakterler iyi çizilmese de, önermesi zayıf da kalsa bir romanı belki de sırf bu yüzden, etkili fotoğrafları zihinde oluşturabildiği için perdeye taşıyor olabilir; romanı derken, şiiri de, öyküyü de...

Elbette bazı metinlerin her iki olanağı da okura, yönetmene, oyuncuya çok daha başarılı bir biçimde sunduğu da gerçek... Bu anlamda bir 'anımlar deryası' olarak, Yaşar Kemal'e ait Yer Demir Gök Bakır'ın, Zülfü Livaneli tarafından perdeye taşınmasında üzerine konuşulacak herhangi boş bir alan yok. Belki de sinema tarihimizde birkaç başarılı 'uyarlama' arasında en dikkat çekici olanı... En azından benim açımdan öyle. Çünkü roman gerçek bir roman, film de gerçek bir film, ikisinde de benzer yoğunlukta bir emeğin göze çarptığını okumak için akademisyen olmaya gerek yok. Kaldı ki filmin senaryosunu Zülfü Livaneli ve Yaşar Kemal'in birlikte kotardıklarının da altı çizilmeli burada. Bu her şeyden çok şu anlama geliyor; o fotoğrafları zihninde birebir kuran yazarın, romanı sahneye taşıyacak olan yönetmene ilk elden hayal aktarımı yapabilmesi... Bunun önemli bir ayrıntı olduğunun altı çizilmeli sanırım.

Roman hakkında uzun uzun bilgi vermenin yazıyı boğacağını düşünerek, romanı meraklısının okumasını umarak genel birkaç noktaya değinmeye çalışalım.

ÇIKIŞSIZLIK HİKAYESİ

Yer Demir Gök Bakır yalnızca bir korku romanı değildir; yalnızca yoksulluğun, yalnızca Anadolu'daki kırsal ekonomik düzenin, insanın anlamadığını yüceltmesinin, sonra o yücelttiğinin peşine elinde silahla düşmesinin de romanı değildir... Yer Demir Gök Bakır adından da anlaşılacağı üzere bir çıkışsızlığın romanıdır; bu çıkışsızlık öyledir ki aslında varoluşçu bir feryada, bir bunalıma dönüşür romanda. Düşleri kadınların anlatması, erkeklerin inandırması ama şeylerin aslında bir türlü değişmemesi ilginçtir bu anlamda. Yaşamı var eden dışı enerji, yaşamı öyle ya da böyle yok eden eril enerjiyle çatışır durur. Karın her yanı kaplamasının, doğal olanın insan için aynı anda bir felaketler zincirini de

doğurabilmesi, kötülüğün başlangıcı olması buradan okunabilir. Beyaza yüklenen onca 'temiz' anlamla kurulmuş müthiş bir tuzak olur yaşam ve elbette doğa. Romandaki ve filme de oldukça başarılı bir biçimde yansıtılan korkunun, varlığın doğası olarak belirlenmesi, hatta ona indirgenmesi manidardır bu anlamda. Bu çıkışsızlığı bozacak şeyin, güç denmeli belki, bir ermişe bağlanması, gerçeğin dışında bir arayış olarak yorumlanması da önemlidir. Fakat romandaki izlek bu anlamda daha çok çağrışıma açık bir yol izlerken, filmde gerçeğin sabitliği korunmuş, böylelikle büyüül olanın gerçek olduğuna da vurgu yapılmış olur.

İnsanların korkuyu, korkunun belki de teknik olarak uzağında olmaları gereken bir korkuda, bir hiçlik olarak yaşamaları da yine filmin görsel atmosferiyle oldukça başarılı bir biçimde işlenmiştir. Yukarıda değindiğimiz noktalarla kesişen, bağdaşan bu durum ilginç ki romanda, belki de 'okuyor' olmanın büyüüsü nedeniyle, daha çarpıcıdır. Çünkü burada tercih okurun zihninin sınırlarıdır, filmde ise tercih yönetmenin zihninin sınırlarına kalmıştır.

HER ŞEYİ BOĞAN KAR

Elbette burada şunu anımsamak gerekir, Yer Demir Gök Bakır bir üçlemenin parçasıdır böyle düşünüldüğünde filmin yalnızca olayların belli bir noktasında perdede belirdiğini bilmek gerekir. Bu da önemli bir ayrıntıdır bu anlamda; Yer Demir Gök Bakır'ın gelecek olan Adil'i sınıfsal ayrımların gölgesi olarak düşünülebilir. Filmde de romanda da Adil'in alacaklarını tahsil için köye gelmesinin, peşine jandarmayı takmasının ve de geldiğinde köyü soyup soğana çevirecek olmasının sık yinelenmesi durumu korkunun ötesinde bir anlamı da güçlü bir biçimde ortaya çıkarır. Burada da kendini güçlü bir biçimde ortaya çıkaran şey yine daha önce değindiğimize benzer bir biçimde insanların gerçeklikle kopan bağlarını yinelemesi açısından önemlidir. Köylü Adil'in geleceğinden, borçlarını tahsil edeceğinden öylesine emindir ki yolların kapalı oluşu, karın geçit veremeyişi atlanır. Filmin başında görülen atlinin ne denli bir mesafeden geldiği, ne denli yol kat ettiği belirsizdir ve bu bütün bir filme yayılan leitmotifin de tetikleyicisidir aslında. Kısacası bir bilinmeyen olarak filmin başındaki atlı adam, ne olacağı bilinmeyen bir sürecin başlamasını tetikler ve bu da eylem olarak beklemekte vücut bulur. Filmde de bu romandaki bu vurgunun etkileyici bir biçimde perdeye yansıtıldığını söylemek olasıdır. Sonuç olarak 'uyarlama' her ne kadar korkutucu bir kavram, sözcük olarak işlese de bu roman ve film açısından en azından olumlu bir anlam kazanır.

Mesele 'sinema' ise bu uyarılmanın başansı daha net biçimde görülebilir. Bütün bir filme hâkim olan ve her şeyi boğan kar, Adil'in bizatihi kendisi olur çünkü; gelmiştir, hep ordadır ve gövdesiz bir bütündür; tıpkı korku gibi. Dolayısıyla her şey kenetlenmiştir aslında; Adil varsa korku yoktur, korku olduğu için Adil vardır, Taşbaş bu yüzden 'ermiştir'.

İnsana nefes aldırmayan her ne varsa; kar, borç, Adil, korku; akıp giden hayat içerisinde, gerçekliğin tam da göbeğinde gerçekliği acıyla yıkar. Zaman ve mekân beyazın içinde, gerçekliği çöktürmüş ama...

YER DEMİR GÖK BAKIR

Yaşar Kemal
MSK, 2019